

A FÜRDŐIGAZGATÓ NAPJAI

Écsy László naplója

2009.január 29. Az ég borult, reggel szapora eső hóval, 3 fok meleg volt. A tegnapi szél fúj folytonosan. A Balatonon a jég lassadán megromlik. Ezt fölöttébb sajnálja Kiszely úr. A nádvágás befejeződött. Az intézetben a munka folyik. Tisztogatás mindenféle eszközzel. Savanyuvízen a kút körül erélyesen dolgoznak. A kertészek a virágházban szorgalmatoskodnak. A színház ügyében Cserép úr fogadta Vándorfy urat Veszprémből. Dr.Bóka polgármester úr a pesti diétára ment. Praznovszky úr tárgyalásait befejezván megjött Pestről. Sárközi úr neje a kölcsönkönyvtár dolgait intézi. Veszprémből érkeztek Kupcsikné asszonyság, Lichtneckert úr és mások Füred faluból, Keszthelyről és máshonét. A fürdővendégek, kiknek száma igen csekély, a rossz idő miatt unatkoznak. A szegődttetett szakácsasszonyok ügyesek. A szobalányok csinosak. Ács doktor urat házhoz hívták. Várady úrnál ebédeltem. Nagy ebéd volt, több vendég volt meghíva. Egy kis náthát hoztam magammal. A pipatoriumba mentem lapokat olvasni.

Écsy László ny. füredi fürdőigazgató e sorokat írta ma naplójába ott fenn az égi felhőkön, letekintve szeretett fürdőtelepére, városra lett településére. Csúnya dolog tudom, de kilestem a bejegyzését. Mivel Écsy uramnak immár több, mint egy évszázada bőséggel adatik szabadideje, már az ebéd utáni pihenést követően elkezdte a naplóírást, amit majd a napot lezárva este vagy holnap reggel folytat, szokása szerint. Önökkel együtt kíváncsi lennék, mi kerül még a naplójába a nap hátralevő óráiról, eseményeiről, jelesül e kötetbeutatóról is.

Egy olyan könyv van most előttem, ami már fedőlappal megszólít. Nagyon szeretem, ha egy kiadvány első látásra megszólít, érdekessé válik számomra. Écsy László balatonfüredi fürdőigazgató naplója a Balatonfüred Városért Közalapítvány kiadásában valóban figyelemfelkeltő borítójú. Gondolatban elrepít bennünket a letűnt korba, az 1860-as évek Füredére Rohbock metszete által. Számítógépes világunkban a naplórészlet a kézírás mágiájának érzetét kelti. És a borítón szembenéz velünk maga a naplóíró jeles férfiú, Écsy uram a jól kiválasztott fotóval. Ez a borító nemcsak összetett tartalmát illetően telitalálat, hanem

esztétikailag is. Kellemes kompozíciójú, tekintet vonzó és megpihentető, igényességet sugalló. Kövesdi Róka Lajos munkáját dicséri a borító.

Most mondhatnák nekem, ha tehetnék, ez csak a külső, mit foglalkozom annyit vele, az nem olyan fontos, mert a hangsúly a tartalom van. Igen, valóban így van, de a kettő kölcsönösen, harmóniát keltve egészíti ki egymást, gyorsan tegyük hozzá: szerencsés esetben. Lichtneckert András gondosan megírt bevezető tanulmánya ismerteti Écsy életrajzát, munkásságát, igencsak kiterjedt kapcsolatrendszerét, ami már akkor is rendkívül fontos volt a tudatos vagy kevésbé tudatos karrierépítésben és egyáltalán a közügyek intézésében. András tanulmányával útmutatót is ad a napló olvasásához és értelmezéséhez, sokoldalú történeti forrásként való felhasználásához.

Az olvasást, értelmezést, további feldolgozást segíti a kötet végén levő bőséges szakirodalom jegyzék, s főleg az idegen és régi magyar szavak szótára valamint a hely-és személynévmutató, valamint a fotók, amelyek Écsy Lászlóhoz, családjához és a kor Füredéhez visznek vissza bennünket. Lichtneckert András tanulmánya és a mellékletek kedvet ébreszthetnek nem csupán az egyszeri, hanem a többszöri, egyes témareszkekre, személyiségekre visszatérő naplóolvasáshoz, feldolgozáshoz. Mert olyan sokrétű, gazdag tartalmú a napló, hogy megéri az ismételt olvasást, jegyzetelést és felhasználást.

Écsy László naplóját –tudjuk, ez nem teljes, hiányoznak belőle egyes részek az 1863-1892 közötti évekbeli is – ne a Széchenyi István féle, a lélek belső küzdelmét tükröző írásként és ne szépirodalmi műként, Kassák Lajos vagy Márai Sándor féle naplóként kell olvasnunk. Bár kétségtelen, a jogász képzettségű komoly férfiú helyenként felvillantotta szépírói erényeit. Hányféleképpen tudott írni az olyan, különben száraz témáról, mint az időjárás vagy a Balaton, amely elsősorban nem a kedvtelések sorát jelentette számára, hanem a jégzajlással, jégvágással, hidegfürdővel, hajózással és a tóval kapcsolatos egyéb feladatokat. Számomra rendkívül meghatóak a naplóíró férfiú ritka lelki kitárulkozásai, pl. amikor tihanyi elöljárója alaptalanul megróttá Bizay – miként ismerjük – a nemzet báránya miatt vagy unokahúga, a nevére vett Écsy Antónia Zsoldos Sándorral való eljegyzésének felbontása okán. Végre megtudhatjuk, miért volt oly szomorú Antika kisasszony, miért kellett későbbi férjének, Endrődi Sándor költő-újságírónak több, mint öt éven át hűségesen udvarolnia kegyeiért.

Óhatatlanul felmerül a kérdés, Écsy László miért is írt diariomot, miként maga nevezte: napi jegyzéket, naplót, s hogyan minősíthető a ránk hagyott műve. Nyilvánvalóan a kor szokása volt a naplórás, amely a későhumanista időktől indult és az alfabetizáció elterjedésével erősödött meg. Talán familiáris tradíció volt náluk a naplóvezetés, mintegy örökölte ennek a rendszeres, napi tevékenységnek a hajlamát. Talán belső íráskényszer vezérelte vagy gyakorlati funkciót tulajdonított a naplónak, hogy az az emlékezést szolgálja. Tudjuk, a napló műfaja rendkívül sokszínű, mindössze a naptári rendezőelv közös bennük, hogy napról napra írják a dátum feltüntetésével. A rendszeresség műfaja a napló, írása ismétlődő, rituális jellegű cselekedet az életesemények rögzítésére. Azoknak az eseményeknek a rögzítésére, amelyeknek a naplóvezető részese vagy tanúja volt és azok több szempontból fontosak voltak számára.

Écsy László diáriuma is maga az élet, Füred egykori életére nyit kaput számunkra, ha értőn, beleérzőn olvassuk bejegyzéseit. Écsy László naplója, mint minden napló, szorosan és konkrétan kötődik a korhoz, helyhez, ahol keletkezett. Tehát ahhoz a 19. század második felében oly gyorsan fejlődő, építkező Füredhez, ahol munkás élete döntő részét töltötte.

Naplója sajátos történetírás, nem személytelen, csak adatok által reprezentált történelem. Szubjektív történeti elbeszélés, személyes narratíva, de Écsy-nyilván egyéniségéből adódóan-csupán mérsékeltén személyes. Naplójában nem tolaakszik előtérbe, bár néhol ír érzéseiről, véleményt alkot, alkalmanként kommentárt fűz eseményekhez, de mindezt szerényen teszi.

Könyve nem az intenzív belső élet dokumentuma, bár kétségtelenül olykor lelki terápia lehetett számára a naplóvezetés. Fontosabbak voltak számára a fürdőtelepen történtek és kiterjedt, felelősséggel vállalt családjának, ismeretségi körének eseményei, az egyházi ünnepek, a táncestélyek, újévi és névnapi köszöntők, esküvők, díszvacsorák, országos vásárok, tisztviselő választások és a gondokkal, betegségekkel, halálesetekkel, tüzesetekkel tűzdelt mindennapok.

Műve ilyen értelmezésben bensőséges magánéleti napló, viszont nem riasztó kitérő, személyessége nem intimitás, egyáltalán nem holmi köldöknézés. A személyes és a közösségi világ összetett, tekintélyen alapuló, de patriarchális viszonyrendszere bomlik ki előttünk, a derék fürdőigazgató mindkét szférában maradéktalanul, számunkra szinte hihetetlen energiával helyt állt.

Écsy naplóját értelmezhetjük egyfajta precíz munkanaplóként is, hiszen mindenféle tevékenységről, amelyet irányított illetve köze volt, hosszabban-rövidebben beszámolt. Ha agrártörténész lennék, a napló által követném a mezőgazdasági munkák rendjét. Ha városrendező mérnök lennék, követném a településépítés folyamatát. Ha hajózástörténész lennék, követném a Kisfaludy gőzös és más hajók, vitorlások sorát. Érdekes, hogy Écsy leghosszabban talán 1887-ben a Veszprémi Közlöny egyik cikkét másolta be örömmel a naplójába a hajógyárban levő vitorlásokról, köztük a Jókai kultuszra utaló, számomra eddig ismeretlen Aranyember nevűről.

Ha meteorológus lennék, nagyrabecsüléssel dolgozám fel a napló rendszeres és részletező adatait. A sort hosszan folytathatnám: ha színháztörténész lennék, ha zenetörténész lennék, ha mentalitástörténész lennék, ha néprajzos lennék... Füred és a szűkebb-tágabb környék történelemkönyvekbe nem vonult hétköznapijainak elevegednek meg nekünk Écsy naplója olvasván. Néha bagatellszerű, apró, jelentéktelennek tűnő mindennapi dolgok, mint pl. ölfaszállítás, trágyahordás, tapacéroztatás, azaz kárpitozás, szőlőbeli munkák, vagy éppen zongorahangolás és cselédek felvétele, de hát a hétköznapijaink minden korban ilyenek. Ezek az olykor triviális dolgok viszont a több mint évszázad távlatából felértékelődnek, hiszem, nem csupán a történészeknek. Ugyanis a magántermészetű íráson keresztül betekinthetünk a régmúlt napok valóságába, amelynek részletei miért is lettek volna érdekesek köz-történetünk historikusainak.

Écsy naplójából nyomon követhetjük széleskörű kapcsolatrendszerének alakulását is az arisztokratáktól, főpapoktól indulóan a színészek, zenészek, közembereken át az apátsági és családi alkalmazottakig, akiktől becsületes munkát követelt, de teljesítményüket meg is becsülte. Écsy naplójával társadalomrajzot adott Füredről és vendégeiről, olyan személyes és reális rajzot, amely más forrásból mindeddig nem, pontosabban szólva alig állt rendelkezésünkre. A fürdőigazgató hivatalánál, sokféle társadalmi tisztviselőnél fogva és magánemberként rendszeresen jelent volt a főbb helyi, környékbéli, megyei és fővárosi, Füredet érintő eseményeken illetve ezekről folyamatosan szerzett tudást, mert érdekelték a történetek.

S Écsy László, a mélyen hívő katolikus, a másoknak tiszteletet adó, az uralkodóhoz hű férfiú őszinteségében, hitelességében botorság lenne kételkednünk. Vele szemben félretehetjük a történettudomány

hagyományos gyanúját a napló műfaja iránt, miszerint a naplókat csak alapos forráskritikát követően használhatja a tudomány. Écsy nem a nyilvánosságnak, hanem a maga számára írta a naplót, az egyes napokat lezárva, emlékeztetőül, primer őszinteséggel, spontánul, szelektálva az eseményeket, mikor mit tekintett fontosnak a lejegyzésre. A történeteket sebtében örökítette meg a nap végén, esetenként másnap reggel, ám még előző napi dátummal, amikor a dolgok valamilyen logika szerint már rendeződtek benne. Nemcsak egyszerűen leírta az eseményeket, hanem alkalmanként az azokhoz való viszonyulását is érzékeltette. Nem mesélt, nem, vagy ritkán panaszkodott, legfeljebb a rossz idő és a fürdővendégek elmaradása miatt. Betegségeiről is tömör sorokat fogalmazott meg. A megfigyeléseit és az eseményeket, a megélt időt rögzítette többnyire röviden, a lényegre szorítkozóan. Szinte férfiasan szikár mondatai az olvasóban felkelthetik az adott téma, személyiség teljesebb megismerésének vágyát, hogy kutasson fel, ismerjen meg rájuk vonatkozó más forrásokat. Écsy egy-egy ilyen rövid mondatában, megállapításában, utalásában történetek gazdag tárháza rejlik szerény véleményem szerint, tehát újabb s újabb történeti feltáró munkára ösztönözheti a napló az érdeklődő olvasót.

Tudjuk, érezzük, azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne, idéztem Tamási Áron szállóigévé vált mondatát. Écsy László nemcsak otthon volt Füreden, hanem hűségesen, odaadóan szolgálta települését több mint fél évszázadon át. Ma már alig számít értéknek a hűség, de Écsy korában még az

volt, fontos érték. Negyven esztendőös szolgálatáért az uralkodó a Ferenc József-rend lovagkeresztjével jutalmazta meg és fogadta audiencián a budai várban 1874. január 8-án. Ezt az emlékezetes eseményt Écsy kicsit részletesebben örökítette meg naplójában, olyan momentumokra kitérően, hogy az uralkodó az audiencia közben folytonosan játszott a bajuszával és a fürdőigazgató minden válaszára azt mondta: örülök. 1886. november 25-én ismét kihallgatáson fogadta őfelsége Écsy Lászlót, hogy megköszönhesse az újabb királyi kitüntetését. Az uralkodó válaszul adá, hogy örül, hogy érdemeimet megjutalmazhatta-fogalmazott naplójában Écsy. „Azután őfelsége Füredről beszélt, hogy ott sok ház van már s hogy én mióta működöm a fürdőhelyen. Mondottam, 51 évig. Válaszolt, hogy az egy egész emberi élet. Még vitorlásokról is beszélt s azután összeütötte sarkantyúját. Én meghajtván magamat, kijöttem.”

Most én hajtom meg magam Écsy László előtt és örülök, mert Écsy úr 1874. évi kihallgatásához hasonlóan, ha nem is az uralkodónak, de távollevő barátainak számot adhatok Füred szépüléséről, hogy fürdei gondosan ápolatnak és hogy nagyban kiterjed, mármint a város. Écsy uram 53 esztendőös munkája nem volt hiábavaló, mert folytatókra talált, ezt talán konstatálta is az égi felhőkről letekintve. Écsy uramat ma is tisztelet övezi, a nem hálátlan utókor nagyrabecsülésének jele naplójának megjelentetése is.

(Balatonfüred, 2009,
Balatonfüred városért Közalapítvány)